

Frimärksbilder 1994

av Arne Carlbom

Kungen och drottningen

Intet ändrades på frimärkena med kungens och drottningens porträtt detta år, utom valören och färgerna. Bilden var densamma, beskuren upptill och nedtill. Färgen var blåaktig och gjorde sig bra grafiskt.

Kung Carl XVI Gustaf och Drottning Silvia
Förlaga: Ingalill Axelsson.
Gravör: Czeslaw Slania

Lantdjur

Den första serien lantdjur kom ut 1994. Avsikten med frimärkena var att visa gamla djurraser som fungerar bra vid sidan av den nya tidens lantbruksmaskiner. Djuren är hotade av utrotning men har fått en chans att leva vidare.

Gutefåret är en ättling till det gotländska utgångsfåret. Det kan gå ute året runt, endast enstaka gånger söker fåren foder och skydd i ett "lambgift", ett enkelt skjul av sten och bräder. För ett halvsekel sedan utvaldes hornförsedda djur, tackor och baggar, till en besättning. Alla gutefår som finns härstammar från dessa och djuren är nu ett par tusen. De faller pälsen under våren, då den klipptes eller plockas av. Det kallas på gutamål att "lydä lambi".

Fjällkon är mer utsatt än gutefåret, det finns i dag ett par hundra rasrena djur kvar. Den är nu vit och har inga horn. Fjällkon har inte alltid varit vit, utseendet bestämdes i slutet av 1800-talet. Innan dess bar

ARNE CARLBOM, född 1919, var postanställd 1939-1984. Han har studerat konsthistoria och tidigare utgivit boken "Frimärksbilder" (1988). I Postryttaren har han medverkat sedan 1989.

den horn och var ibland hornlös, den hade olika färg. Kon har alltid bevarat egenskaper den har ärvt från den gamla lantkon. Den är en bra mjölkko, den är tålig och lättskött.

Den nordsvenska hästen är en i raden av hästar på frimärken, de är ett sjuttioal. En häst år 1994 är fri från huvudlag, remmar och bett, porträtterad rakt framifrån, utan bakgrund och med yvig man. Det är en tilltalande bild. Det andra märket visar två nordsvenskar som dragare.

Nordsvensken är tålig och stark, den är också smidig och har lätt att fatta, egenskaper som gör den till en bra skogshäst. Den är också använd i jordbruket och som rid-

LANTDJUR

Gutefår. Fjällko. Nordsvensk häst.
Formgivna efter foton och graverade
av Lars Sjööblom.

häst. En och annan nordsvensk häst har tränats för travbanorna.

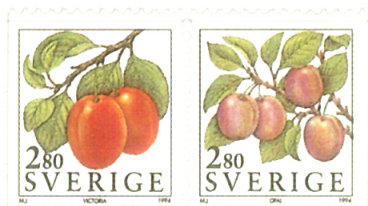
Lars Sjööblom har formgivit och graverat frimärkena, utgående från foton av Clarence Newton och Lars Hasselberg. Sjööblom har också tecknat det som hör till upplagan, häftesomslag etc. Tryckmetoden är tre färger stål.

Plommon och äpplen

Tre nya fruktmotiv gavs ut på bruksfrimärken. Två plommonsorтер, den blåa "Opal" och den gulröda "Victoria". Äpplena är av sorten "James Grieve". Förlagorna tecknades av Margareta Jacobson. Plommonen trycktes i fyra färger offset, medan äpplena graverades i stål av Piotr Naszarkowski och fick i trycket två färger.

**PLOMMON
OCH ÄPPLEN**
Tecknade av Margareta
Jacobson.
Gravör av äpplebilden:
Piotr Naszarkowski.

Plommonen godkändes av Konst- och programrådet. De gjorde sig bra, sades det, i glada offsetfärger. Man tyckte att äpplena i två färger stål var mindre lyckade.

EES-avtalet

Pierre Olofsson tecknade ett frimärke 1967 i abstrakt form. Bilden består av bokstäverna EFTA på två rader mot en ljusare fond. Gravyren var av Heinz Gutschmidt och trycket var enfärgat i gulaktig orange.

Sammanlutningen EFTA mellan sju europeiska stater hade bildats redan 1960.

EES-AVTALET
Formgivare:
Eva Ede.
Gravör: Martin
Mörck.

Huvudsyftet var att avveckla handelshindren mellan medlemsländerna, i synnerhet för industrivaror. Pierre Olofssons frimärke utgavs vid en ändring av reglerna.

Ett avtal om det Europeiska Ekonomiska Samarbetet, EES, omfattande Sverige och fem av de övriga länderna i EFTA samt de tolv EU-staterna, var en förberedelse till ett fullt medlemskap i den europeiska unionen. EES-avtalet, som gav Sverige del av de fyra friheterna: fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och människor, gällde från nyåret 1994. Avtalet blev kortvarigt, det var ännu oklart om Sverige skulle bli medlem av EU eller ej.

Posten i Sverige valde bland många förslag till ett nytt frimärke en välkänd nationell symbol. Moder Svea från gamla sedlar är inte utåtriktad mot Europa, hon skyddas av en sköld och har ett lejon som försvar. Det inslaget i motivet som syftar på EU är stjärnorna. De skall symbolisera medlemsländerna i EU, visserligen bara hälften, men alla tolv fick inte rum. Konst- och programrådet tyckte att designen var utomordentligt gjord och färgsättningen bra.

Eva Ede tecknade förlagan och gravyren utfördes av Martin Mörck. Tryckmetoden var en färg stål i blått.

Katter

Det är sällsynt i den svenska frimärksvärlden med katter. Till undantagen hör katten med Lillan på ryggen, i Ivar Arosenius

KATTER
 Siames. Perser. Europé.
 Abessinier.
 Formgivare: Eva Jern.
 Gravörer: Martin Mörck och
 Piotr Naszarkowski.

”Kattresan” 1969, framför Frejas vagn, dragen av katter 1981 och katten Findus på julmärkena 1991, alla sagolika.

Nu har katter blivit motiv för fler frimärken, denna gång fyra raskatter, formgivna av Eva Jern efter fotografier. Två har graverats av Martin Mörck och två av Piotr Naszarkowski. Alla fyra djuren är olika. Bakgrunderna som också är olika har tryckts i offset. I övergången mellan de båda sätten för trycket vill det synas som om man sparar ut en spalt mellan bakgrund och bild. Katternas öron går i flera fall utanför bildytan. Det blev mycket djur för det lilla utrymmet.

De avbildade katterna är siameser, perser, européer och abessinier. De kommer från olika delar av världen, som namnen antyder. Tamkatten har länge tillhört de populäraste husdjuren. Det sägs att katter har skilda egenskaper, men det tydligaste gemensamma draget är att de är mycket självständiga och gör som de vill.

Kulturutbyte Sverige-Frankrike

Utställningen Solen och Nordstjärnan på Nationalmuseum den 1 oktober 1993 - 9 januari 1994 och under våren i Paris lade tyngdpunkten på utbytet av kultur mellan Sverige och Frankrike på 1700-talet. Kon-

Det franska häftet. Vikingar från Bayeuxtapeten. Festen i Trianon. Flaggbild. Två kostymkisser för Svenska Baletten i Paris av Fernand Léger. Ett svenskt frimärke med kostymkisser av Léger kom ut 1983.

takterna mellan de båda länderna började tidigt. Ansgar var en fransk munk och många av de äldsta klostren i Sverige byggdes av franska munkar. Uppsala domkyrka hade fransmannen Étienne de Bonneuil som ledare av arbetet under många år. Svenskar studerade vid Sorbonne, innan universitetet i Uppsala grundades.

Mer världsliga förbindelser var under 1700-talet livliga. Uppförandet av Stockholms slott krävde flera franska konstnärer för inredning och utsmyckning. Svenska Akademien instiftades av Gustav III efter fransk förebild. Inom forskningen fanns sådana svenskar som Linné, Polhem och Celsius.

Posten i Sverige gav i mars ut sex frimärken, som firade kulturutbytet. Samtidigt

utkom ett franskt häfte, med samma syfte.

Det svenska frimärksblocket inleddes av en illustration och litet text ur "Roman de la Rose". Fransmän är med rätta stolta över att fransk litteratur har varit förebild för nordisk diktning, den nådde Sverige genom t.ex. Eufemiavisorna. "Roman de la Rose", som är en omfattning rik versberättelse, handlar om en ung mans väg till rosen, som är en symbol för kärleken. Boken finns i en handskrift från 1400-talet i Kungl. Biblioteket i Stockholm.

Nästa frimärke är en komposition av Sveriges och Frankrikes flaggor, gjord av den franske konstnären René Dessirier.

Det tredje frimärket i den övre raden avbildar Riddarhusets västra fasad. En del av huvudfasaden skymtar i bakgrunden.

KULTURUTBYTE SVERIGE - FRANKRIKE "Roman de la Rose". Sveriges och Frankrikes flaggor. Riddarhuset. Pehr Hilleström d.ä. "Hushållsbestyr". Fest för Gustav III i Trianon 1784. Carl XIV Johan. Frammärkena är formgivna av Eva Ede. Gravör: Czeslaw Slania.

Arkitekterna, far och son de la Vallé, var fransmän och taket är italienskt-franskt, men fasaden är holländsk och ritad av Joost Vingboons. Ridarhusfrimärket innehöll i sin första version för många element och, ansåg rådet, borde rensas. Den slutliga bilden har likväl ganska många detaljer.

Det gick en ström av svenska konstnärer, målare, skulptörer och grafiker till Paris på 1700-talet. Dit for Gustaf Lundberg, Alexander Roslin och miniatyrmålaren Peter Adolf Hall. Pehr Hilleström d.ä. anses ha fransk utbildning. Han var i Paris åren 1757-58, i första hand för att fördjupa sina kunskaper i gobeläng- och savonneriteknik, men han var också elev vid konstakademien med Chardin som lärare. Hilleström lämnade väveriet efter hemkomsten och blev bland annat skildrare av det borgerliga vardagslivet. Hans bild av hushållsbestyr i köket blev motivet för det fjärde frimärket.

Det stora frimärket i nedre raden avbildar en gouache "Nattlig fest i Petit Trianons park till Gustav III:s ära, 21 juni 1784". Drottning Marie-Antoinette hade anordnat festen. Kungen skrev att "honetta personer" var tillåtna att promenera i träd-

gården och att alla måste vara vitklädda, för att ge ett intryck av de Elyseiska fälten. Det var teatraliskt och Gustav III var intresserad av teater. Han var också intresserad av franskt liv, i synnerhet det franska hovlivet.

Konstnären var Niklas Lafrensen d.y. Han var mer fransk-svensk än Hilleström och bodde länge i Frankrike, så länge att hans namn förfranskades till Nicolas Lavreince. Han fick i uppdrag av den svenske ambassadören att hugfästa minnet av festen.

Tavlan är ganska liten och finns i Östergötlands länsmuseum i Linköping. Gravyren i stål är inte helt lyckad. Det är vanskligt att återge en nattscen med gravstickeln. Figurerna i förgrunden är bra. Bakgrunden är övertydlig, särskilt det runda templet. Färgen är hård i jämförelse med originalet, där himmel och lövverk förtonar i nattmörkret.

Den franske konstnären François Gérard målade ett porträtt av Karl XIV Johan. Det har blivit förebild för det sista frimärket i blocket. Porträttet är beskuret, de stövelklädda benen har kapats, den fina hatten är försvunnen och av stolen återstår bara en detalj.

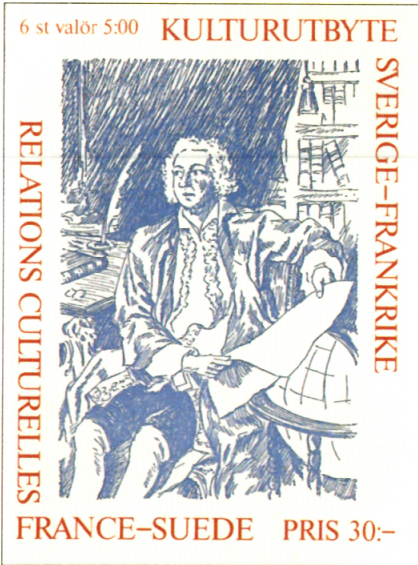
Förлага till festen i Trianon. Gouache av Niklas Lafrensen d.y. i Östergötlands länsmuseum i Linköping.

Porträttet är känt, inte på grund av oljemålningen, utan genom Christian Forsells kopparstick. Forsell var vice professor vid konstakademien i Stockholm och försvarade gravyren i koppar mot nyheten att litografera.

Häftesomslaget visar en teckning av Bertil Kumlien efter Jacques-André-Jo-

seph Aveds porträtt av Carl Gustaf Tessin. På tavlan bär Tessin Rafaels "Galathea" men motivet kom inte med på teckningen. Tessin grundade den samling av fransk konst som finns i Sverige, huvudsakligen numera hos Nationalmuseum.

Trycket av frimärkena är av olika slag, med stort inslag av offset i fyra färger. Czeslaw Slania har gjort gravyrerna, utom till flaggfrimärket som är helt offsettryckt. De franska frimärkena kom ut i ett häfte med vikingaskepp från Bayeuxtapeten, festen i Trianon, flaggorna och två kostym-skisser av Fernand Léger för Svenska Baletten i Paris. Slania har gjort gravyren av Lafrensens målning. I övrigt har franska gravörer medverkat och trycket är franskt.

Häftesomslaget. Tecknare: Bertil Kumlien.

Rosor

Frimärksutgåvan i samband med kulturutbytet mellan Sverige och Frankrike inleds med rosen som symbol för kärleken i den medeltida romanen om rosen. Symbol har blomman alltid varit, för kärlek, lycka och tystnad. Den finns i litteraturen, särskilt i vers, och i verkliga livet. Framför allt

ROSOR

Rosa dumalis. Rosa alba maxima. Tuscany superb. Peace. Quatre saisons.
Tecknade av Ingalill Axelsson.

har den varit favoritblomma i de flesta trädgårdar och prytt hela städer som i Visby på Gotland.

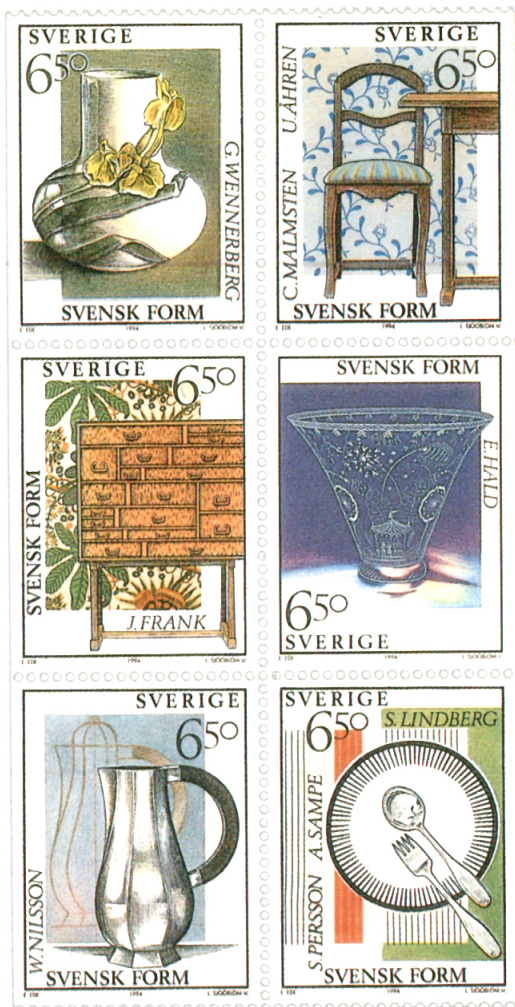
Konst- och programrådet hade synpunkter på valet av motiv för frimärken med rosor. Två förslag presenterades av konstnären Ingalill Axelsson, som har gjort frimärksbilder under många år. Det var en serie med gamla europeiska rosor, och olika moderna arter. Rådet tyckte att en blandning av gammalt och nytt vore bra. Man valde slutligen fem motiv för frimärksrosorna, som kom ut i maj 1994. Två motiv var inledningsvis godkända, Tuscany superb och Rosa alba maxima. De som tillkom var Quatre saisons, Peace och Rosa dumalis, nyponrosen. Nyponrosen skulle bara ha två blommor. Alla skulle minskas något, för att bättre harmoniera med frimärksformatet. Detaljerna bakom rosorna skulle göras mycket diskreta. En grind skulle tas bort. Frimärkena trycktes i offset.

Svensk Form

En utgåva i maj 1994 uppmärksammade två jubiléer. Konstfack firade 150 år och Föreningen Svensk Form var lika gammal, sånär som på ett år.

Båda institutionerna grundades av den märklige Nils Månsson Mandelgren. Han var född i Ingelstråde i nordvästra Skåne 1813 i en enkel bonde- och skomakarefamilj. Mandelgrens talang upptäcktes vid bruket i Höganäs och av herren till Kullagunnarstorp, greve De la Gardie. Hela livet arbetade Mandelgren med sitt stora verk "Atlas till Sveriges Odlingshistoria", endast delvis utgivet. Han startade i Stockholm en "Söndags-Rit-skola för Handtverkare" 1844, som nu heter Konstfack. Till stöd för skolan grundade han Svenska Slöjdföreningen, som i dag är Svensk Form.

Mandelgren motarbetades av etablissemanget. Han var inte alltid så städad som i ungdomsporträttet som ritades i Köpen-

SVENSK FORM Vas med iris av Gunnar G:son Wennerberg. Stol och bord av Carl Malmsten. Tapet av Uno Åhrén. Skåp och tyg av Josef Frank. Fyrverkeriskålen av Edward Hald. Silverkanna av Wiwen Nilsson. Tre utställare på H 55: Astrid Sampe, Stig Lindberg, Sigurd Persson.

hamn och som ingår i stämpeln och i häftesomslaget. När han slutade i ritskolan gav han sig ut på sina långa resor och ritade av och beskrev svenska kulturminnen.

De vackra frimärkena visar svenskt konsthantverk från de senaste hundra åren. Bilderna inleds med Gunnar G:son Wennerbergs "Vas med iris", gjord 1897 av Gustavsberg - svensk ungdom när den är

som bäst. Därefter följer den unge möbelsnickaren Carl Malmstens stol och bord av rödbetsad furu. Möblerna ställdes ut på Hemutställningen 1917. Tapeten i samma utställning var formgiven av Uno Åhrén. Den hade en annan färg, var ljus brun. Blå som på frimärket blev den senare, tryckt av Duro tapetfabrik.

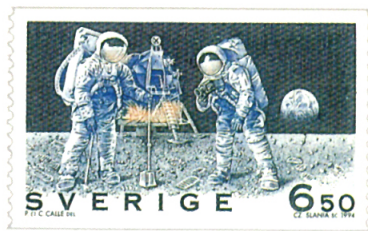
Märkena i mittraden avbildar ett skåp av den österrikiske arkitekten Josef Frank, knuten till Svenskt Tenn. Tyget är också av Frank, som kallade mönstret "Aralia" och hade inslag av stora växter. Skåpet är från omkring 1940 och tyget tillkom före 1930. Nästa frimärkes motiv är "Fyrverkeriskålen" av Edward Hald, gjord och graverad vid Orrefors 1921. Hald var tillsammans med Simon Gate landets mest framstående glaskonstnär. Det var tveksamt om skålen kunde tas med på frimärket, det kunde bli problem med stålgravuren.

De avslutande frimärkenas bilder är av nyare slag. En vattenkanna av silver och en skiss till en kaffekanna ritades av silversmeden Wiwen Nilsson 1941, och senare på 1970-talet. Det sista märket innehåller tre exempel på vacker vardagsvara, visad på Helsingborgsutställningen 1955, förkortad till H 55. En linnehandduk av professor Astrid Sampe, numera vävd av Klässbols Linneväveri. En tallrik ur serien "Spisa Ribb" av Stig Lindberg. Ett bestick av silversmeden Sigurd Persson, först i silver, men på initiativ av KF utfört i rostfritt stål. Allt på ett frimärke.

Tryckmetoden är två färger stål och fyra färger offset. Gravör är Lars Sjöblom. Formgivningen av frimärkena har gjorts av Eva Ede.

Svensk teknik på månen

Motivet för detta frimärke är hämtat långt ifrån och rör bara en detalj, en viktig detalj dock. Det gällde att i bild dokumentera människans första månfärd.

SVENSK TEKNIK PÅ MÅNEN
Neil Armstrong och Edwin Aldrin.
Formgivare: Paul och Chris Calle.
Gravör: Czeslaw Slania.

Astronauterna, Neil Armstrong och Edwin Aldrin, stannade två och en halv timma utanför sin månlandare. De reste USA:s flagga, ställde ut en laserreflektor och en seismometer och samlade in prover för analys på jorden. Detta fotograferades med en svensk kamera, en modifierad Hasselblad, som kallades Data Camera 500 EL.

Ett kvarts sekel hade förgått och det var fråga om ett jubileum. USA uppmärksammade 25-årsjubileet med två frimärken. Samma konstnärer, far och son Paul och Chris Calle formgav både det svenska och de amerikanska märkena. Czeslaw Slania graverade det svenska frimärket som trycktes i tre färger stål.

VM i fotboll 1994

VM i fotboll spelades i ett dussin svenska städer 1958. Den gången kom Sverige på silverplats och Brasilien vann. År 1994 slutspelades världsmästerskapet i USA och ett svenskt lag hade tagit sig dit. Detta

VM I FOTBOLL 1994 Martin Dahlin och tre andra spelare. Gravyr av Lars Sjöblom efter foto.

uppmärksammades av Posten och ett frimärke utgavs, föreställande en matchbild med Martin Dahlin och Klas Ingesson i kamp med två danska spelare. Sverige hade framgång i slutspelet och resultatet blev en hedrande tredjeplats. Spelarna hyllades också vid hemkomsten i en TV-sänd fest.

Frimärkets förlaga är ett foto av Jack Mikrut. Gravyren med ett minimum av bakgrund är föredömligt gjord av Lars Sjööblom. Trycket i två färger stål är också bra.

Hälsningsfrimärken

Det har blivit en tradition, om än mycket kort, att hälsningsfrimärken kommer ut till Stockholms Vattenfestival. Motivvalet har nästan inga gränser och rådet hade svårigheter att komma fram till märkenas innehåll.

Flygbilder över Stockholm med en luftballong inlagd i motivet visades för rådet. Det skulle ha en anknytning till vattenfestivalen. Rådet var inte särskilt intresserat av flygmotivet, medan Lars Melanders djur väckte ett visst intresse. Man kunde också välja teckningar av barn och på så sätt komma förbi problemet att finna lämpliga hälsningsmotiv, t.ex. genom kontakt med tidningen Kamratposten. Anknytning till FN:s familjeår 1994 var en möjlighet.

Slutligen accepterades djuren. Det är en katt med en vänlig hälsning, en snigel som menar att man hinner, en groda som säger att man duger som man är och en hund med ett käckt "Hej". Snigeln skyndar sig undan solen, förefaller det. Hunden viftar glatt på svansen. Grodan, det vet alla, är en förtrollad prins. Den har kvar drömmen om en krona, medan den väntar på en prinsessas kyss.

Lars Melanders djur trycktes i fyra färger offset. Upphovsmannens namn står i bildytan, på tvären.

HÄLSNINGSRIMÄRKEN Katt. Snigel. Groda. Hund. Konstnär: Lars Melander.

Europa 94: Mot fjärran land

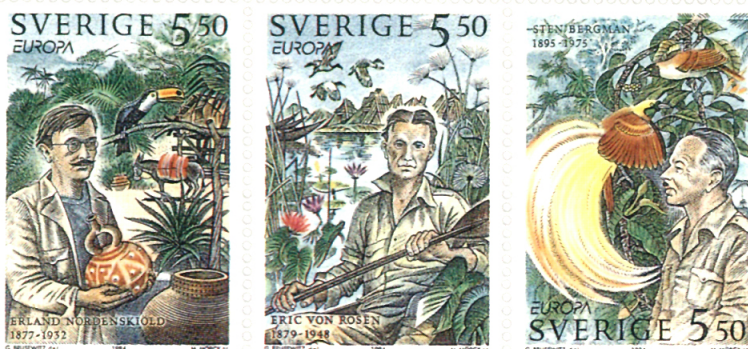
Det gemensamma temat detta år för Europafrimärkena var upptäckter. Ämnet är stort och det svenska postverket gav ut tre frimärken som hyllade forskningsresande, som tillfört Sverige kunskaper om ännu utforskade områden i fjärran länder.

Gunnar Brusewitz presenterade förslag med Erland Nordenskiöld, Eric von Rosen och Sten Bergman. De var alla födda före sekelskiftet. Urvalet godkändes, men motiven skulle bearbetas. Nordenskiölds ansikte och hans högra hand skulle korrigeras och von Rosenbilden skulle tecknas om. För att undvika en känsla av överlägsenhet skulle personerna studera eller syssla med något. Bakgrunden på Bergmanbilden skulle tonas ned något.

Brusewitz arbetade om förslagen. Porträtten godkändes, men personerna i bakgrunden skulle tas bort.

Erland Nordenskiöld (1877-1932) var professor i etnologi vid Göteborgs högskola. Han gjorde omfattande resor i Sydamerika, bland annat den stora Chaco-Cordillera-expeditionen. Han ägnade sitt liv åt Sydamerikas indianer och han var den förste vite mannen som tog sig in i de otillgängliga ödemarkerna i sydöstra Bolivia. Hans banbrytande arbete resulterade i ve-

EUROPA 94 – MOT FJÄRRAN LAND

EUROPA 94-MOT FJÄRRAN LAND Erland Nordenskiöld. Eric von Rosen. Sten Bergman. Förlaga: Gunnar Brusewitz. Gravör: Martin Mörck.

tenkskapliga avhandlingar och reseskildringar och etnografiska och arkeologiska samlingar. Samlingarna finns till stor del på Göteborgs Etnografiska museum.

Eric von Rosen (1879-1948) fortsatte utforskningen av det okända Afrika i Stanley's spår. Liksom Nordenskiöld var han etnograf och följde med denne på Chaco-Cordillera-expeditionen. Som ägare av Rockelstad i Sörmland hade han stora resurser. Han startade en stor expedition med 120 bärare från nuvarande Zambia för att söka upp en dittills okänd folkstam, som han kallade batwa.

Sten Bergman (1895-1974) var en av de sista i den generation svenska upptäckare som utforskade och beskrev de kvarvarande länder som inte tidigare besökts. Den första stora resan 1920-1922 gick till de renskötande nomadfolken på Kamtjatka. Nyblivna hustrun Dagny deltog i den strapatsfyllda expeditionen, som inleddes med ett skeppsbrott och bland annat innebar en färd med hundsläde i en rykande snöstorm över en öde tundra.

Kurilerna och Korea är andra områden han utforskat. Till Nya Guinea gjorde

Bergman tre färder. Den tredje resan varade i två år. Det var då han och hustrun adopterades av papuanen Pinim och hans kvinna Akintjes och efter resan skrev han den uppskattade boken "Min far är kannibal".

Som ingen annan trollband han svenska folket med skildringar från de exotiska länderna som ytterst få på den tiden hade möjlighet att besöka. Generöst delade han med sig av sin upptäckarglädje i många radioföredrag. Det gjorde han på sitt karakteristiska, detaljerade och distinkta sätt, där inte en stavelse undgick publiken.

Frimärkena visar Erland Nordenskiöld i en indianby. Han hade en sällsynt förmåga att umgås med urbefolkningen och var helt främmande för rasfördomarna i väst.

På frimärket med Eric von Rosen syns han paddla kanot i Tanganyikas träskmarker. Han var ofta tvungen att ta sig fram med primitiva fortskaffningsmedel. Sten Bergman avbildas bland paradisfåglar på Nya Guinea.

Martin Mörck har graverat frimärkena som trycktes i kombination, en färg stål och fyra färger offset.

Sverige-Finland

Samarbete har alltid sedan separationen 1809 präglat nationerna Sverige och Finland, utom i ett avseende, Finnkampen, landskampen i friidrott. Känslorna svallade så högt att man under en period av 1930-talet avbröt utbytet av landskamper.

Frimärkena gavs ut samtidigt i Sverige och Finland, i augusti 1994. Martin Mörck

SVERIGE - FINLAND Spjutkastaren Seppo Rätty och höjdhopparen Patrik Sjöberg. Förlagor och gravyr av Martin Mörck.

GÖTEBORGSOPERAN
Förlaga: arkitekten Jan Izkowitz och Martin Mörck.
Gravör: Martin Mörck.

Förlaga för Romanfrimärket av Svenolov Ehrén.

J. SYLVIUS/EHRÉN

JOHAN HELMICH ROMAN 300 ÅR

M. MÖRCK 1994

har både komponerat och graverat motiven. Han sammanförde de båda ländernas flaggor och satte in två fotografier i bilderna. Det var höjdhopparen Patrik Sjöberg och spjutkastaren Seppo Rätty, båda världsstjärnor. Idrottsmännen, ribban och spjutet var svart-vita och ser grå ut mot den färgade bakgrunden. Gravören och tryckeriet har delvis mildrat kontrasten med en vit spalt. Märkena, både de svenska och de finska, har tryckts vid frimärckstryckeriet i Kista.

Resultatet av tävlingarna blev att herrarna vann, medan damerna, mycket knappt, förlorade. Patrik Sjöberg ställde inte upp och Seppo Rätty kastade sitt spjut för kort.

Utgåvan var också en lyckönskan till Finska Föreningen i Stockholm, som firade sitt 100-årsjubileum. Presidenten Ahtisaari väntades som gäst.

J. H. Roman, Göteborgsoperan

Johan Helmich Roman föddes 1694 och Göteborg fick ett nytt operahus 1994.

Rådet hade att ta ställning till fyra olika förslag till jubileumsfrimärken. Det rörde

sig om två ting med stor spännvidd. Ett av alternativen visade en dirigent och små noter. En musicerande grupp skulle rensas och göras tydligare i det lilla formatet.

Bilden av operahuset gillades inte och ett nytt förslag skulle tas fram. Noterna skulle tas bort och ett mer arkitektoniskt husmotiv skulle ritas. Både exteriören och interiören var intressanta. Motivet skulle kompletteras med någon symbol som visade att huset skulle användas för musik.

De båda färdiga frimärkena blev inte riktigt så som man tänkt sig. Johan Helnich Romans minne tecknades av Sven-olov Ehrén efter en skiss från 1600-talet till en målning på Drottningholm. Bilden är en grupp musikanter och inledningen till Drottningholmsmusiken. Roman skrev den som bröllopsmusik till tronföljaren Adolf Fredriks giftermål med Lovisa Ulrika på Drottningholm 1744. Man kan på frimärket läsa "Bilägers Musiquen uppförd 1744 på Drottningholm af Joh: H. Roman".

Frimärket med Göteborgsoperan är helt

modernt. Det behövdes ett nytt operahus, den gamla Stora Teatern var byggd 1859 och hade inte plats för all teaterverksamhet. Det nya huset upptar mitten av bilden i form av en arkitekturritning i brant perspektiv. Framför ser man vatten, det skall visa att byggnaden står nära Göta älv. Bakgrunden är också noter, men av en ny sort. Det är upptakten till Karl Birger Blomdahls rymdopera "Aniara" med text av Harry Martinson. Operan var huvudprogram vid invigningen den 15 oktober 1994.

Den symbol som visar operahuset som hemvist för musik framgår av förstadsbrevets stämpel av Jan Magnusson, en G-klav.

Martin Mörck står för kompositionen av frimärket med operahuset i samarbete med arkitekten, Jan Izkowitz. Gravyren av båda märkena gjordes av Mörck. Trycket är tre färger stål.

Skydda våra fåglar

I mer än trettio utgåvor av svenska frimärken är motivet fåglar. Förlagorna har varit

SKYDDA VÅRA FÅGLAR
Skräntärna. Havsörn.
Vitryggig hackspett. Fjällgås.
Förlagor: Lars Jonsson.
Gravör: Czeslaw Slania.

olika, teckningar, tavlor och fotografier. Den som först tecknade en fågel var Olle Hjortberg, i Världspostföreningens 50-årsjubileum 1924. Det var den symboliska brevduvan, flygande över jorden. Långt senare kom svanarna flygande. När Harald Wiberg ritade ett par tranor i dans fick man se fåglar på marken. Några år senare tecknade Czeslaw Slania fem sittande svenska fåglar med förebild från bröderna von Wright.

Lars Jonsson har inte gjort många frimärksförlagor, men de har varit utsökta. Sålunda har han i akvarell målat den vackra jaktfalken 1981 och ejder, småspov och storlom år 1986. Nu återkom han med en utgåva av fyra frimärken, avbildande skrântärnan, havsörnen, den vitryggiga hackspetten och fjällgåsen. Denna gång i färg, en färg i stål och fyra färger i offset. Alla förlagor graverade av Czeslaw Slania.

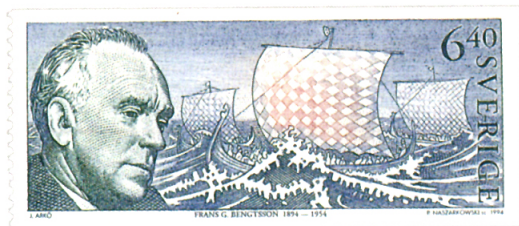
Frimärkena gavs ut i samband med Frimärkets Dag den 1 oktober 1994 och i samarbete med Världsnaturfonden WWF. Märkena visar hotade fågelarter som WWF har tagit under sitt beskydd. Världsnaturfondens symbol, en panda, finns för första gången med på svenska frimärken.

Alla fyra arterna minskar i antal. I serien "Skydda djuren" 1973 finner man havsörnens huvud, och i utgåvan 1988, som hette "Kusthavet", är havsörnen motiv i Staffan Ullströms bild. Projekt Havsörn har medfört att fåglarna ökat något i antal och häckat i Sverige. I dag finns drygt 100-talet par i Sverige.

Frans G Bengtsson

Det var hundra år sedan Frans G Bengtsson föddes, som son till förvaltaren på godset Rössjöholm, som ligger i Skåne, nära gränsen till Halland.

Han påstår själv att han lärt sig mer på att spela schack på kafé Tua i Lund eller som ladugårdsförman på Rössjöholms

*FRANS G BENGTSSON Förlaga: Jordi Arkö.
Gravör: Piotr Naszarkowski.*

gods än på akademiska studier. Hur det nu förhåller sig, tog han sig samman och avlade sina examina. Han började med poesi, som han betraktade som ett hantverk: ett yrke för män, ett fält för virtuoser.

Det var i essayererna som han fängslade den stora publiken. De kom ut i flera böcker och var kåserier i de mest skilda ämnen, från marskalkarna av Frankrike till Lasse-Maja och Lilja. Det historiska monumentalverket "Karl XII:s levnad" är en tragisk berättelse, med heroiska övertoner. "Röde Orm" blev krönet på hans bana som berättare och gjorde honom till en av våra mest kända författare.

Grafikern Jordi Arkö har anlitats som frimärkstecknare tidigare. Han gjorde det ena märket i utgåvan Fred och frihet 1986. Nu hade han illustrerat "Röde Orm" och ombads att skildra Frans G Bengtsson. Efter en ingående diskussion förordade rådet två motiv, helst utformat som tvåmotivsrullen till Dan Andersson 1988. Konstnären tillfrågades om han kunde anpassa gästabudet hos Harald Blåtand till frimärksformat. Det andra, mindre motivet föreslogs visa författarens porträtt. I bakgrunden kunde eventuellt dikten "En ballad om franske kungens spelmän" avbildas.

Frimärket, det blev bara ett, har författarens porträtt mot en bakgrund av tre vikingaskepp. Jordi Arkö svarade för såväl frimärket, stämpeln, som för förstadagsbrevets illustration. Piotr Naszarkowski graverade och trycket var tre färger stål.

Jul 1994: Altarskåp

Julen är gammal i Sverige, julkort är också en gammal sed. Så småningom följde Posten med, och för femton år sedan trycktes märken som kan betecknas som julfrimärken. Därefter har de blivit obligatoriska, även om de numera räknas som ekonomipost. Motiven har skiftat, de flesta är kristna.

sverige 280

sverige 280

JUL 1994
ALTARSKÅP
Bebådelsen.
Flykten till Egypten.
Gravör: Piotr
Naszarkowski.

En del motiv har förebilder i kyrkornas bildskatt, år 1994 hade julfrimärkena illustrationer från altarskåp i kyrkan i Askeby i Östergötland. Kyrkan är byggd i mitten av 1100-talet. Den var från början en del av ett nunnekloster, som tillhörde cistercienserorden. Koret som idag fungerar som församlingskyrka, byggdes till på 1400-talet.

Altarskåpet är försvunnet, men figurerna har bevarats. Foton av dessa skulpturer är förlagor för frimärkena. Det ena föreställer bebådelsen, med Maria och den ängel, som framför budskapet. Det andra visar flykten till Egypten. Båda bilderna är naivt känslofulla i medeltidens stil, särskilt den med flykten. Josef är grov, större än Maria och barnet tillsammans. Alla har stora stela händer.

Gravör är Piotr Naszarkowski och tryckmetoden är en färg stål och fyra färger offset. Bilderna har bearbetats av Rolf Eriksson.

Nobelpris i litteratur

Ett förslag till rådet gällde svenska litteraturpristagare. Förslaget gillades, men det

NOBELPRIS -
LITTERATUR
Ej godkänd förlaga för
frimärket med Erik Axel
Karlfeldt av Svenolov
Ehren.

kunde kompletteras med naturvetare som fått priset. Diktare på svenska blev motiv på årets Nobelfrimärken.

Nobelmärkena har varierats, pristagarnas porträtt har funnits på de flesta, med eller utan bakgrund. En serie var mer inriktad på de områden pristagarna särskilt ägnat sig åt. De svenska diktare som återstod var Erik Axel Karlfeldt (1864-1931), Eyvind Johnson (1900-1976) och Harry Martinson (1904-1978).

De var av olika ursprung. Karlfeldt var äldre och härstammade från bönder i Karlbo by i Dalarna. Han saknade inget förrän i gymnasieåren, då fadern gjorde konkurs och fädernegården gick förlorad. Han skaffade sig trots detta akademiska examina i Uppsala och blev så småningom bibliotekarie. Invald i Svenska Akademien 1904 blev han dess ständige sekreterare 1912.

De båda andra är arbetardiktare, upp vuxna under knappa villkor. Eyvind Johnson hade i ungdomsåren många udda arbeten. Harry Martinsson blev tidigt sockenbarn. Från svåra förhållanden arbetade de sig fram till att bli kända av hela svenska folket.

Karlfeldt debuterade innan sekelskiftet med diktsamlingen "Vildmarks- och kärleksvisor". Hans namn är förknippat med Fridolin, som i mycket liknade skalden. Han hade också drag av den hemlöse vandraren, som han i böckerna om Fridolin kallar löskerkarlen. Hans hembygdsintresse och intresse för förgången tid inspirerade honom till dalmålningarna, som inte bara handlade om väggbonader utan också gav uttryck för hans personliga känslor och stämningar.

Med "Fridolins visor" (1898) och "Fridolins lustgård" (1901) framstod han som en av de stora lyrikerna och efter ytterligare diktsamlingar hade han tryggt sin plats vid sidan av föregångarna Heidenstam och Fröding. Det var "Flora och Po-

mona" (1906) och "Flora och Bellona" (1918). Hans och hans generations sista stora diktverk "Hösthorn" (1927) har karaktären av högtidlig avslutning. Han tilldelades postumt Nobelpriset i litteratur 1931.

Eyvind Johnson och Harry Martinson delade priset 1974. De har båda skildrat sina uppväxtår i böcker som Johnsons roman om Olof och Martinsons "Nässlorna blomma" och "Vägen ut", alla från 1930-talet.

Eyvind Johnsons diktning speglar de europeiska tidsströmningarna, nyare och gamla. Han grävde djupt i "Strändernas svall" (1946) om Odyssevs, i "Hans nådes tid" (1960) om Karl den store och i "Drömmar om rosor och eld" (1949), som handlar om en häxprocess i 1600-talets Frankrike. Men också om nutid i demokratiens försvar mot nazism i romanerna om fastighetsmäklaren Krilon (1941-1943).

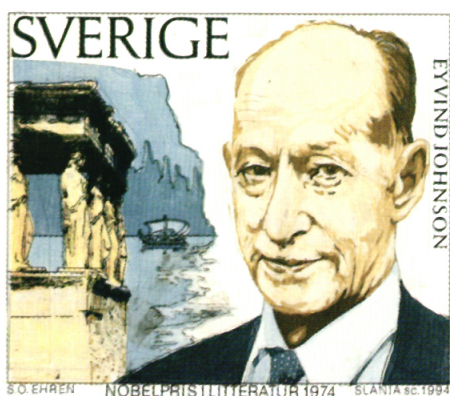
Harry Martinson utkom med en serie skrifter som handlar om hans sjömansliv, så t.ex. "Resor utan mål" och "Kap farväl" (1932 resp. 1933). Men hans talesman är luffaren Bolle i "Vägen till Klockrike" (1948), som räddar sig undan hätskhet och hat och bevarar sin naturglädje och sitt sinnes godhet. Martinsons lyrik utmynnade i det stora verket "Aniara" (1956). Rymdskeppet styr ut i oändligheten mot Lyrans stjärnbild. Människorna ombord minns jorden innan den blev förstörd av strålning. Martinson trodde på jorden, den var Paradiset. "Aniara" blev som opera med musik av Karl Birger Blomdahl en stor framgång.

Frimärkenas förlagor gjordes av Inga-Karin Eriksson (Karlfeldt) och Svenolov Ehrén (Johnson och Martinson) och alla tre graverades av Czeslaw Slania och trycktes i tre färger stål.

Författarna är porträtterade. Karlfeldt med Dalarnas berg i bakgrunden och en

Förlaga till frimärket med Erik Axel Karlfeldt
utförd av Inga-Karin Eriksson

Förlaga till frimärket med Eyvind Johnson
utförd av Svenolov Ehrén.

sjö, som kan vara Opplimmen, nära Sjugare by och Sånggården. Det var hans hem de sista åren av hans levnad. Bakgrunden är också en dalmålning med en kurbits, som en symbol för hans intresse för allmogekonsten.

De andra frimärkena ger litet blandade associationer. Eyvind Johnson är tecknad intill ett vatten, ett skepp, en strand och

Harry Martinson.
Förlaga: Svenolov Ehrén. Gravör:
Czeslaw Slania.

Erekteions karyatider. En tolkning är att det föreställer Odyssevs skepp på Medelhavet. Erekteion står för Johnsons djupa kunskap om den grekiska forntiden.

Bakom Harry Martinson betraktar den filosofiske luffaren Bolle en vägvisare, bland blommande nässlor. Nässlorna finns, men i en annan bok. Vägvisaren bär kanske namnet Klockrike, en plats att undvika och att längta till.

Ja- och Nej- frimärken

Posten gav i oktober ut frimärken med ett mycket enkelt budskap, ja eller nej. De är egentligen inte frimärksbilder, men det lär vara många som genom frankering vill uttrycka sin inställning till t.ex. omröstning. Märkena är formgivna av konstnären Lars Melander, som också har gjort hälsningsfrimärkena.

JA - OCH NEJ -
FRIMÄRKEN
Konstnär: Lars
Melander.

Om man räknar med de sistnämnda är antalet nya motiv detta år 54. Av frimärkena innehåller 40 gravyrer av Piotr Naszarkowski, Martin Mörck, Lars Sjöblom eller Czeslaw Slania.